

4. Yurizka Q., Simanjuntak M. B., Sihombing J. Self-Acceptance Study in the Korean Drama Series Our Beloved Summer (Intrinsic Analysis of the Main Character's Character). In Prosiding Seminar Nasional Inovasi Pendidikan. 2022. P. 578–585.

5. Ковальова В. «Корейська хвиля» як культурний бренд. *Сучасний культурно-мистецький простір: креативні та інформаційно-комунікативні трансформації* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 21–22 червня 2022 р. М-во культ. та інформ. політики України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ : НАКККиМ, 2022. С. 127–128.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-446-0-60>

Янчишин І. О.,

*аспірант кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

РОЗВИТОК ДОМАГАНЬ ПІДЛІТКІВ: ВНУТРІШНЬО-СІМЕЙНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Розглянуто проблематику впливу внутрішньо-сімейних стосунків на розвиток домагань підлітків як вагомої самостійної складової самосвідомості, яку не можна досліджувати поза сімейним аспектом. Виокремлено головні фактори, які мають вплив на зростання мотивації досягнення в дітей.

Ключові слова: *самооцінка, домагання, самосвідомість, підлітки, внутрішньо-сімейні стосунки.*

Yanchyshyn I. Development of adolescent aspirations: intra-family aspect

Summary. The issue of the influence of intra-family relations on the development of adolescent aspirations is considered as a significant independent component of self-consciousness, which cannot be studied outside the family aspect. The main factors that influence the growth of achievement motivation in children are identified.

Key words: *self-esteem, aspirations, self-consciousness, adolescents, intra-family relations.*

Життя в сучасному соціумі потребує від особистості майстерності результативно втілювати власні ресурси під час діяльності; не лише пристосовуватися до певних обставин, а також трансформувати їх,

основуєчись на стабільному й відповідному знанні себе; визначати реальні цілі та досягати їх, відповідно відповідаючи на особисті успіхи й невдачі; формувати власну позицію в системі суспільних відносин. Вдало вирішити такі завдання можна в разі відповідного ступеня зрілості домагань людини як значущої структурної складової її самосвідомості.

Досягти утворення ступеня домагань не можна, не розвиваючи самооцінку. Від самооцінки залежать відносини людини із навколишніми, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач. Водночас самооцінка чинить вплив на результативність діяльності особи та наступний розвиток її особистості. Якраз в підлітковому і юнацькому віці з'являється перший серйозний вибір пошуків формування власного життєвого шляху, щоб втілити всі свої здібності й змоги, а також розвиток власного Я.

Вперше термін «рівень домагань» був введений в школі К. Левіна у зв'язку з дослідженнями Т. Дембо та характеризував більш легку проміжну мету (певний етап), яку ставив перед собою досліджуваний, якщо попередньо поставлена ціль виявилась занадто складною. Рівень домагань є інтегрованим поняттям, яке тісно пов'язане з самооцінкою та мотивацією досягнення людини [2]. Рівень домагань людини є одним із широко досліджуваних психологічних явищ у зарубіжній психології. Науковці розглядають зазначений феномен переважно у контексті мотивації досягнення. Так, Ф. Хоппе стверджував, що зміна рівня домагань особистості відбувається тільки після стійких повторень позитивного чи негативного результату. На думку К. Левіна, вибір суб'єктом ступеня складності завдання визначається його попереднім досвідом, а переживання успіхів і невдач – ставленням до мети. Досліджуючи вплив мотивації особистості на її рівень домагань, Дж. Френк охарактеризував три основні її потреби, а саме: утримувати домагання на високому рівні, ставити цілі, близькі до реальних та уникати невдач. Представниками теорії мотивації досягнення Д. Аткинсоном, Д. Мак-Клелландом та Х. Хекхаузенем встановлено, що люди, які орієнтовані на досягнення успіху, здатні реально оцінювати свої можливості, успіхи й невдачі і мають адекватний рівень домагань [1].

Внутрішньо-сімейні стосунки – складова сімейної системи та представляють стосунки між усіма членами родини. Проте в розрізі розвитку й становлення самосвідомості дитини головне значення мають якраз дитячо-батьківські взаємини. Для дослідження відносин в системі «батьки-дитина» найчастіше наразі використовується в працях з психології термін «стиль сімейного виховання», що відображає властиві ознаки поведінки батьків (що проявляється в рівні

контролювання, у застосуванні відповідних заборон-санкцій, висуванні вимог тощо) та, крім того, рівень емоційної близькості між дітьми і їхніми батьками.

На думку О. Шибрук, самооцінка та рівень домагань є досить поширеними конструктами, з якими працюють психологи. Однак у численних роботах, присвячених вивченню даних утворень, невіправдано мало приділяється питанню про характер взаємозв'язку самооцінки та рівня домагань. Тривалий час самооцінка ототожнювалася з рівнем домагань або вважалася його відображенням у ситуації, пов'язаній з постановкою мети, що дозволяло дослідникам використовувати техніку вимірювання домагань для діагностики самооцінки. Подібне застосування показників рівня домагань виявило ознаки неузгодженості рівнів названих конструктів. На сьогоднішній день вивчено співвідношення самооцінки та рівня домагань за параметром висоти і зв'язок різних варіантів з низкою особистісних особливостей. Від правильності самооцінки своїх можливостей залежить рівень домагань особистості. Рівень домагань суттєво залежить від образу Я, зокрема Я ідеального (відповідно до образу себе в майбутньому людина ставить завдання досягнути цього образу) та самооцінки (зазвичай висока самооцінка формує високий рівень домагань). Розглядаючи рівень домагань особистості в трудовій діяльності, вчені простежують його залежність від віку, освіти, статі й соціального становища особистості. Зокрема виявлено, що з віком (до певного періоду) рівень домагань, пов'язаний із творчими потребами, підвищується, а потім знижується [4].

Рівень домагань може бути адекватним (людина обирає цілі, яких реально може досягти і які відповідають її здібностям, умінням, можливостям) або неадекватно завищеним, заниженим. Занижений рівень домагань – коли людина обирає занадто прості, легкі цілі (хоча могла б досягти більш високих). Можливий при низькій самооцінці (людина не вірить у себе, низько оцінює свої здібності, можливості, відчуває себе «неповноцінною»), але також можливий і при високій самооцінці (коли людина знає, що вона розумна, спроможна, але цілі обирає простіші, щоб не «перетруджуватися», «не висуватися», проявляючи своєрідну «соціальну хитрість»). Завищений рівень домагань – коли людина ставить перед собою занадто складні, нереальні цілі, об'єктивно може призводити до частих невдач, розчарування. В юності часто висуваються завищені, нереалістичні претензії, переоцінюються здібності, у результаті ця безпідставна самовпевненість часто дратує оточуючих, викликає конфлікти, невдачі, розчарування. Тільки шляхом численних спроб і помилок людина осягає міру своїх реальних можливостей. Але якою неприємною не

була б юнацька самовпевненість, психологічно набагато небезпечніше знижена самоповага, рівень соціальних претензій людини, що примушують її ухилятися від усякої діяльності, відмовлятися від досягнення поставлених цілей, уникати людей [3].

Отже, підлітковий вік – сенситивний для розвитку самосвідомості особистості. В підлітків з'являється інтерес до себе, якостей власної особи, необхідність дати оцінку, здійснити порівняння себе з іншими, зрозуміти свої почуття та переживання. З-поміж різного роду нюансів внутрішньо-сімейних (передусім, дитячо-батьківських) відносин головними факторами, які мають вплив на зростання мотивації досягнення в дітей, вважаються: якість дитячих прихильностей (сильно прив'язані діти показують самовпевненість, наполегливість під час розв'язання завдань); особливості домашнього оточення (значуще значення має «інтелектуально стимулююче домашнє оточення», яка гарантує різноаспектність завдань, адекватних талантам дитини, й активну допомогу під час їх вирішення), манера сімейного виховання (сім'ї, які мають авторитетний стиль сімейного виховання, де врівноважена система покарання й винагороди, існує контролювання процесу інтеріоризації дитиною соціальних стандартів поведінки без нав'язування стереотипів й забезпечується самостійність дитини, допомагають розвитку мотивації досягнення).

Список використаних джерел:

1. Лабінська С. М. Психологічні чинники розвитку рівня домагань підлітків в учбовій діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук. Київ : Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2016. 23 с.
2. Лебідь Н. К. Рівень домагань як психологічна детермінанта формування цілеспрямованої активності особистості. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2014. Випуск 21. С. 102–106.
3. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості : навч. посіб. для студ. ВНЗ. К. : ДУ, 2003. 240 с.
4. Шибрук О. В. Самооцінка та рівень домагань у структурі Я-концепції курсантів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № 38. С. 119–122.